

AF F. SCOTT FITZGERALD

Den store Gatsby

UNDERVISNINGSMATERIALE
2019/2020

Odense
Teater

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. INDLEDNING	3
2. DEN STORE GATSBY	4
3. OM HISTORIEN	5
4. DRØMMENES REQUIEM	6
5. OM SCENOGRAFI OG KOSTUMER	8
6. FITZGERALD OG DEN STORE GATSBY	15
7. DEN STORE GATSBY SKREVET IND I EUROPÆISK KULTUROPPF.	17
8. ADAPTION OG REMEIDERING TIL FORSKELLIGE MEDIER	23
9. UDDRAG AF MANUSKRIFTET	26
10. FORESTILLINGSANALYSE	39
11. SKRIV DIN EGEN ANMELDELSE	40
12. SKOLER OG GYMNASIER I ODENSE TEATER	41

UNDERVISNINGSMATERIALET ER SKREVET AF

KAREN DAM (Skolekontakten)
LARS MAARUP (Skolekontakten)
SUNE ROHOLT MORTENSEN (Skolekontakten)
LINE HEDE SIMONSEN (Skolekoordinator, Odense Teater)
MIE RIIS (Kostumetegninger, storyboards etc.)
EMILIA THERESE (Forestillingsfotos)

Odense Teaters Skolekontakt består af lærerrepræsentanter for forskellige områder indenfor grundskoler og gymnasiale uddannelser. Skolekontakten vejleder Odense Teater i arbejdet med skoler, uddannelsesinstitutioner og unge i teatret.

1

Indledning

F. Scott Fitzgeralds Den store Gatsby er en ikonisk klassiker, og romanen har som intet andet stykke litteratur formået at beskrive den amerikanske drøm og ikke mindst dens bagside.

Det er første gang historien spilles på en dansk teaterscene og det er Nicolei Faber, der både har dramatiseret og instrueret forestillingen.

I dette materiale er der idéer til forskellige måder, du kan bruge forestillingen i undervisningen.

Det er oplagt at kombinere teateroplevelsen med en læsning af Den store Gatsby på enten dansk eller engelsk.

Læs interviews med instruktør Nicolei Faber og scenograf og kostumedesigner Mie Riis. De fortæller om tankerne bag og arbejdet med den ikoniske historie.

Arbejd med drama, scenografi og forestillingsanalyse. Du kan blandt andet finde tre forskellige uddrag af forestillingen i materialet.

Arbejd med adaptation og mediering til forskellige medier ud fra afsnittet af samme navn. Der er desuden gode litterære paralleller at trække til andre europæiske forfattere. Læs mere i afsnittet om Den store Gatsby skrevet ind i den europæiske kulturopfattelse.

Vi håber, at materialet kan være til inspiration og ønsker jer rigtig god fornøjelse med Den store Gatsby.

PRAKTISK INFORMATION OM DEN STORE GATSBY PÅ ODENSE TEATER

Sted: Store Scene, Odense Teater,
Jernbanegade 21, Odense C

Spilleperiode: 11. september - 4. oktober 2019.

Målgruppe: 9. - 10. klasse, STX, HTX, HHX, HF m.fl.

Fag: Engelsk, dansk, drama, tysk, mediefag

Billetpris for skoler: 80 kr. for elevbilletter og 40 kr. for lærerbilletter.
Priserne gælder mandag - onsdag

Bestil billetter online

Gå ind på www.odenseteater.dk/skoler og book selv dine skolebilletter. Har du brug for hjælp eller skal du booke mere end 25 billetter kan du kontakte Billetten på tlf.: 66 12 00 52 eller på odenseteater@billetten.dk

Har du spørgsmål eller brug for mere info

Har du spørgsmål omkring forestillingen, undervisningsmateriale, skuespillermøder eller andet er du velkommen til at skrive til skolekoordinator Line Simonsen på line@odenseteater.dk eller på tlf. 63139253.

2

Den store Gatsby

AF F. SCOTT FITZGERALD

Dramatisering og iscenesættelse
Nicolei Faber

Scenografi og kostumer
Mie Riis

Koreografi
Peter Friis
Louise Davidsen

Lysdesign
Simon Holmgreen

Lyddesign
Jonas Jørgensen

Oversættelse
Jørgen Nielsen

Komponister
Marie Højlund
Anders Boll

Dramaturg
Christina Wendelboe

Medvirkende

Nick Carraway
Benjamin Kitter

Jay Gatsby
Jon Lange

Daisy Buchanan
Lea Baastrup Rønne

Tom Buchanan
Nicolai Jandorf

Pammy Buchanan, Daisy og Toms datter
Isa Heisterberg/Kika Harild Andersen

Jordan Baker
Anna Bruus Christensen

Myrtle Wilson
Mette Kjeldgaard Jensen

George Wilson
Peter Høgsbro

Meyer Wolsheim/Ugleøje/Tjener for Gatsby/
Mandestemme
Mogens Rex

Mrs. Mckee/ Sangerinde/ Sekretær/Stuepige
Cecilie Gerberg

Mr. Mckee/ Klipspringer/ Butler/ Tjener for Gatsby/
Piccolo
Niels Skovgaard Andersen

Catherine, Myrtles søster/ Stuepige/Danserinde
Louise Davidsen

Hund
Bella/Abby

3

Om historien

Et kærlighedsdrama om begær, bedrag, magt og moral

Velkommen til de brølende 1920'ere. New York boomer af dollars, dekadence og store drømme. Den forsigtige Nick flytter fra Midtvesten til Østkysten for at blive børsmægler og få en bid af New Yorks opsving. Her møder han den gådefulde gentleman, Jay Gatsby, der inviterer ham til glamourøse fester i sit pompøse palæ. Gatsbys eneste mål er at blive rig, så han kan genvinde sin tabte kærlighed, sydstatsskønheden Daisy, der er gift med den brutale skørtejæger Tom Buchanan. Med Nicks hjælp genopstår romancen mellem Daisy og Gatsby, men bedst som kærligheden synes at overvinde alt, bliver de ramt af en skæbnesvanger tragedie.

Med Danmarkspremierer på teaterforestillingen Den store Gatsby bringer Odense Teater et af litteraturens største kærlighedsdramaer ind i et nyt århundrede og præsenterer en fængslende og ildevarslende mareridtsfortælling om bagsiden af den amerikanske drøm.

4

Drømmenes requiem

INTERVIEW MED INSTRUKTØR NICOLEI FABER

New York i 1920'erne. Champagne, jazz og dekadence. Alle tror naivt på illusionen om, at enhver er sin egen lykkes smed og har en chance for at *make it big*, men under overfladen lurer skjulte og uoverstigelige skel.

Det er første gang, at F. Scott Fitzgeralds roman-klassiker Den store Gatsby bliver sat op som teater i Danmark. Det er Nicolei Faber, der har bearbejdet, dramatiseret og iscenesat forestillingen til Odense Teater.

The Jazz age

New Yorks flappedansende 1920'er-univers med jazz, champagne, frigørelse og dekadence er en gave for iscenesætteren.

- Kunstnerisk set er det en vildt interessant periode at dykke ned i, fortæller instruktør Nicolei Faber,

og peger på den rivende udvikling indenfor arkitektur, billedkunst, mode og musik, der kendetegner 1920'erne.

Samtidig er det også en kompleks periode, hvor moderniseringen og industrialiseringens økonomiske, sociale og kulturelle opblomstring clasher med efterkrigstidens massive sorg og længsel efter at komme 'tilbage til normalen'.

- Liberalismen og industrialiseringen åbner for, at flere kan få mere. Børsen boomer på baggrund af de mange nye opfindelser, og børsspekulanter kan blive styrtende rige på rekordtid. Forbudstiden i 1920'erne får smugkroer og illegale barer til at skyde op overalt, det bliver moderne at drikke sig fuld som en fuck-finger til statens indblanding i den private frihed, fortæller Nicolei Faber og fortsætter.

- Det er en brydningstid og en mulighedernes tid, Fitzgerald skriver sig ind i med Den store Gatsby. Alle karaktererne er bærere af deres drømme på godt og ondt. Fælles for dem er, at de drømmer om at blive til noget andet, end det de er. Nogle drømmer om kærlighed, andre om succes og anerkendelse. Uanset hvad de drømmer om, så hviler de aldrig i det, de har, måske fordi de ikke kan se det? Det er blandt andet det, jeg synes, historien kan fortælle os i dag: Hvis du hele tiden længtes efter noget nyt, så kommer du aldrig til at hvile i det, du har. Længslen er fortællingens motor, og det begrædelige ved historien er, at ingen får det, de længes efter, siger Nicolei Faber.

Musikken som medspiller

I 1920'erne opstår der en folkevandring af musikere, der rejser fra sydstatene til New York, og byen ud-

vikler sig til jazzmusikkens hovedstad.

- Jazz er egentlig en slags slang for sex, så den eksplosion af varme og vildskab, man dengang må have oplevet med jazzmusikken, ville vi gerne oversætte med noget helt nykomponeret musik. Vi har ladet os inspirere af datidens jazz, men gjort lyduniverset moderne og elektronisk. Komponisterne og musikerne, Marie Højlund fra Nephew og Anders Boll, har skabt noget musik, der stiger fra nul til hundrede ved, at lydbilledet bliver større og større. Det ikoniske ved Den Store Gatsby er jo blandt andet Jay Gatsbys ekstravagante fester, og her er musikken en afgørende medspiller til at understrege storheden.

Teater til dine sanser

- Det er fantastisk at læse en god roman som Den store Gatsby, men teateroplevelsen giver mulighed for at aktivere kroppen på en anden måde. Med skuespillet, måden vi bruger rummet på og musikken fortæller vi til alle sanser. Idéerne og følelserne bliver fortalt eller vist på en mere kropslig og sanselig måde. Det glæder jeg

mig virkelig til at få frem og præsentere for et publikum, slutter instruktøren.

ARBEJDS- SPØRGSMÅL

- Hvilke drømme har de forskellige personer i Den store Gatsby?
- Læs romanen og sammenlign med forestillingen. Hvad er forskellen? Hvad kan de to forskellige medier?
- Hvordan synes du musikken virker i forestillingen?
- Find ud af mere om 1920'erne. Hvad er perioden præget af? Hvilke paralleller ser du til nutiden?
- Hvad synes du forestillingen Den store Gatsby fortæller dig?

5

Om scenografi og kostumer

INTERVIEW MED SCENOGRAF MIE RIIS

Scenograf Mie Riis står bag scenografi og kostumer til Den store Gatsby.

Scenografi og kostumer til forestillingen er selvfølgelig inspireret af 1920'ernes New York, hvor historien foregår, og Mie Riis har ud fra de historiske inspirationskilder digtet videre i enkle rumlige konstruktioner og tøj, der emmer af 1920'erne med et moderne twist.

-1920'erne er en spændende periode at dykke ned i på mange forskellige planer. Kvinderne fik valgret og oplevede, i hvert fald på overfladen, en ny frihed. Industrialiseringen og masseproduktionen af varer tog fart og forbruget boomed. Samfundsforandringerne smittede af på både arkitektur og mode. Moden blev ren, enkel, vovet og frigjort. Kvinderne tog korte, lette og løse kjoler på og klippede håret af. Arkitekturen blev mere ren, enkel og grafisk, det man i dag kalder Art Decó.

Som forberedelse til arbejdet har Mie Riis selvfølgelig læst F. Scott Fitzgeralds roman, som forestillingen bygger på. Og så har hun studeret 1920'erne nærmere.

-Jeg har blandt andet fundet billeder og små filmklip fra den tid. Kigget i bøger. Og så har jeg også ledt efter inspiration i moderne, nutidige billeder. Selvom udgangspunktet er stilen i 1920'erne, så er det ikke sådan, at vi vil gengive hverken tøj eller steder helt en til en. Vi er ikke gået helt historisk og minutiøst til værks. Snittene er blevet lidt mere moderne både

i mændenes jakkesæt og i kvindernes kjoler.

Guld, aske og det grønne lys

- Det scenografiske koncept er bygget op af store elementer, der antyder steder: En stor guldport ind til Jay Gatsbys hus, store gardiner og kæmpe blomsteropsatser. Elementerne antyder steder, som publikum selv skal digte videre på. Det betyder, at kostumerne får en større rolle med at beskrive steder, tid og status.

1920'erne er også en periode med store sociale forskelle, hvilket også er en del af historien.

- Industrialiseringen skaber muligheder for, at mange flere kan komme til penge. Men det er stadig proletariatet, der producerer til overklassens forbrug. Arbejderne lever i en beskidt og ussel verden. Det er en periode med meget store modsætninger. Det har inspireret mig til at bygge universet i forestillingen op om de to modsætninger guld og aske. Gullet repræsenterer overklassen, både dem med old money (dem som er født rige) og de nyrige og overfor dem er asken i Askedalen. Askedalen er der hvor de fattige bor. I Askedalen flyger asken og alt er grumset og tåget. Som det tredje element har vi det grønne lys, som Gatsby altid har forbundet med sin store kærlighed Daisy og som på mange måder symboliserer alle de drømme, som forestillingens karakterer har om et bedre liv og forandring. En forandring som ingen af dem rigtig lykkes med. Efterhånden som historien skrider frem, sniger asken sig ind i den fine guldverden.

Festens epicenter

- Jay Gatsby holder nogle gigantiske og meget overdådige fester. For at vise dem har vi koncentreret os om festens epicenter. Festens store sang- og danse- nummer. Beskriv det nærmere: Der hvor alle gæsterne kigger hen. Som publikum er vi på den måde alle sammen med til Gatsbys fest.

Som scenograf er Mie Riis også involveret i værkstedernes arbejde med at forløse idéerne.

-Mens scenografien og kostumerne bliver produceret er jeg meget involveret i arbejdet både på værksteder og i skræddersalen. Det er en arbejdsproces, hvor vi sparrer med hinanden og får vendt idéer så løsningerne bliver flottest og kan holde til den hårdhændede behandling en lang spilleperiode byder på. Det er altid spændende at snakke med værkstederne, som alle har hver deres ekspertise til at forløse mine idéer.

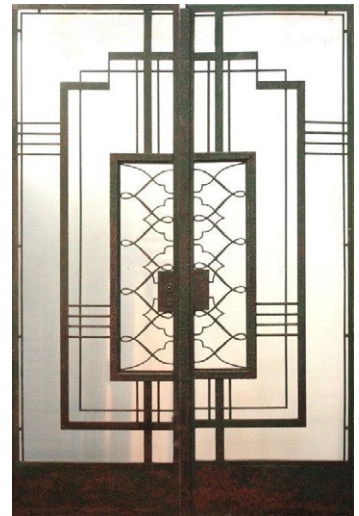
Men på et tidspunkt skal forestillingen jo være færdig.

-Jeg bliver ved med at arbejde og optimere helt indtil premieren. Når vi tager billeder af forestillingen skal alt det visuelle gerne være klar. Derefter er det kun små tilrettelser, især på kostumerne.

Nogle af scenograf Mie Riis' inspirationsbilleder

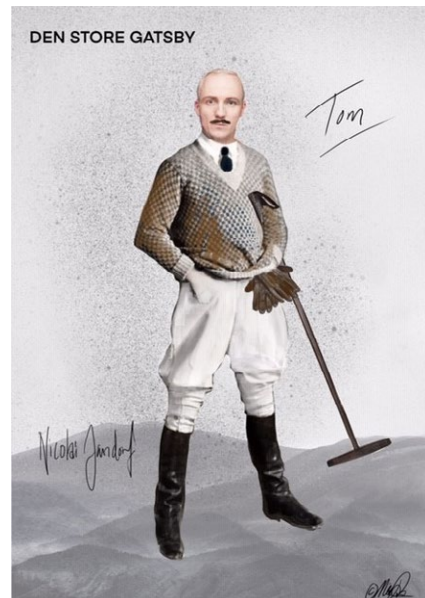

Billeder fra scenograf Mie Riis' storyboard

Udvalgte kostumetegninger af scenograf Mie Riis

A

ARBEJDS- SPØRGSMÅL

- Prøv selv at finde ud af mere om stil og arkitektur fra 1920'erne. Fremlæg evt. om forskellige emner for hinanden.
- Prøv at se på Mie Riis' tegninger, storyboards og inspirationsbilleder når I har været inde og se forestillingen. Hvilke elementer kan I genkende? Hvilke ting er blevet helt anderledes?
- Prøv selv at designe scenografi til en enkelt scene i forestillingen. evt. ud fra et af uddragene fra dette materiale. Fortæl om hvilke overvejelser du har gjort dig i forhold til rum, effekter, møbler etc.

6

Fitzgerald og Den store Gatsby

Francis Scott Fitzgerald (1896-1940): Den Store Gatsby

NICK: Man kan ikke gøre fortiden om.

GATSBY: Selvfølgelig kan man det.

[Den Store Gatsby, scene 14]

Fitzgerald nåede at skrive fem romaner og en lang række noveller i sit korte liv. Han opnåede i en periode stor anerkendelse for sit forfatterskab, men havde tit økonomiske problemer og var alkoholiker i hele sit voksenliv.

Da *The Great Gatsby* udkom i 1925, var den ikke den succes, den blev senere. Bogen er en skildring af tiden op til det store krak i 1929, og fortæller om den mystiske Jay Gatsby, som flytter ind i et luksushus på halvøen West Egg på Long Island for at være i nærheden af sin ungdomskæreste Daisy, der bor med sin uhyre velhavende mand på East Egg.

Gatsby repræsenterer 'new money', det vil sige de nyrige, der i 1920'ernes økonomiske opsving kunne tjene store penge og mænge sig med 'old money', de familier der havde arvet pengene og aldrig havde prøvet andet end et liv i luksus. Mens der ikke er så stor forskel på de to gruppers ekstravagante liv, så er deres holdning til deres omgivelser forskellig. Daisys mand, Tom Buchanan, har ingen forståelse for sine omgivelser, og bruger andre mennesker som han bruger sine penge. Gatsby derimod er langt mere facetteret, men ender som offer for begivenheder, han ikke selv er skyld i. For Tom er penge og status en fast og uforanderlig del af hans tilværelse; for Gatsby (som for Fitzgerald) er rigdom og kærlighed noget, der kan komme og gå, noget, der (måske) kan opnås, hvis man kæmper for det.

Perioden, også kaldet jazzalderen eller de brølende tyvere, var skelsættende i USA's historie. Det så ud til, at den amerikanske drøm for alvor var gået i opfyldelse for mange mennesker, og det kom som et chok, at drømmelivet kunne ende så brat. Troen på det evige opsving havde bidt sig fast, og det så ikke ud til at skulle ændre sig.

Selvom bogen således er tydeligt placeret i netop den epoke, kan den også læses med andre briller. Temaet fik fornyet aktualitet i tiden op til finansboblen, der brast i 2008. De store bankers uhæmmede udlån af penge til usikre foretagender gik fint i lang tid, men også den drøm fik en brat opvågning. I dag kan temaet relateres til den aktuelle klimakrise: Det går fint endnu, men hvor længe? Om Fitzgerald selv så sin bog som profetisk er tvivlsomt. Men selvom han selv havde mange muligheder i sit liv, gik hans egen amerikanske drøm aldrig i opfyldelse.

Bogens realistiske og detaljerede beskrivelser af personer og steder placerer den i den modernistiske tradition, som gjorde op med romantikkens heltefortællinger og fantasiverdener. Fitzgerald var ikke mindst ferm til at skrive realistiske dialoger – noget, der gør det oplagt at omsætte hans roman til teater.

Af Lars Maarup

7

Den store Gatsby skrevet ind i europæisk kulturopfattelse

Den store Gatsby giver anledning til at se på de mange paralleller mellem vores egen tid og den tid, hvor F. Scott Fitzgerald skrev Den store Gatsby.

1920'erne, mellemkrigstiden – tiden mellem de to verdenskrige bød i Europa på utrolig mange ismer og påvirkninger. Perioden blev også kaldt de "brølende 20'ere" og var præget af optimisme og blomstrende kulturliv og en rivende udvikling inden for jazzmusik, film, provokerende avantgardekunst, arkitektur og store romaner. Hvis man sammenligner 1920'erne med 1930'erne, så var de sidstnævnte præget af krise med politisering af kulturlivet og litteraturen samt et stærkt engagement i den politiske udvikling og de dårlige sociale vilkår i visse dele af befolkningen i Europa.

Interessen for mellemkrigstiden i disse år ses bl.a. i film og litteratur som for eksempel TV-serier som *Babylon Berlin* (sendt på DR2), *Badehotellet* (TV2), filmen *Den gode soldat Svejk*, som i øvrigt også blev sat op som teater på Nørrebro Teater i den forgangne sæson, og bøger som *Berlin 1936* og *Kometår 1918-1923* får stor opmærksomhed. (Litteratursiden.dk)

Både i mellemkrigstiden og i vores egen tid ses ligheder, som handler om de politiske spændinger mellem antidemokrater og demokrater, styrkeforholdet mellem det nationale og det internationale samt fokus på, om demokratiet bevæger sig i den rigtige retning.

Litterære tendenser i mellemkrigstiden

Ser man på mellemkrigstiden som periode, så var den præget af utrolig mange ismer: modernismen, ekspressionismen, surrealismen, socialismen, kulturradikalismen, dadaismen, humanismen, nazismen, fascismen – alle kulturelle ismer, som har haft enorm betydning for vores egen tids opfattelse af tilværelsen. På samme måde har datidens verdenslitteratur haft stor betydning for nutidens litteratur. I 20'erne blev der i USA og Europa skrevet en række store romaner, som har inspireret den senere litteratur – således Marcel Proust *På sporet af den tabte tid*, James Joyces *Ulysses* og F. Scott Fitzgeralds *Den store Gatsby*.

Ovenstående store moderne romaner blev skrevet samtidig med de formeksperimenterende og politisk engagerede avantgardebevægelser. De holdt sig således til mere traditionelle genrer. Disse store romaner kan nok indeholde kritiske samtidssignalementer, men havde ikke i samme grad som avantgarden til formål at gøre opmærksom på den samfundspolitiske udvikling.

I Danmark kan man fremhæve ekspressionistiske og eksperimenterende lyriske forfatterskaber som Tom Kristensen bl.a. med *Hærværk* (1930) og Broby-Johansens *Blod* (1922). Broby-Johansen var en af tidens vildeste kulturpersonligheder, som var i tæt forbindelse med den europæiske ekspressionisme og meget inspireret af den kunstdebat, som foregik i Berlin i 1920'erne såvel inden for litteratur som billedkunst, og i sine digte forenede han de to genrer. Hans digtsamling *Blod* (1922) vakte offentlig forargelse, og Broby-Johansen blev stillet for Byretten for at have skrevet et "utugtigt skrift".

I 1930'erne blev der i højere grad lagt vægt på den socialistisk realisme, socialrealisme og kulturradikalismen. Det centrale var at give "den lille mand" en social bevidsthed, hvilket bl.a. ses i kollektivromanen hos danske forfattere som Martin Andersen Nexø, Hans Kirk, Harald Herdal og i udlandet hos Bertolt Brecht og John Steinbeck. I Tyskland kan der trækkes tematiske paralleller til Kästners roman *Fabian*, som udkom i 1931.

Den amerikanske drøm og økonomien i 1920'erne

Siden midten af 1800-tallet havde USA tiltrukket mange europæere, der på den anden side af Atlanten håbede at finde fredens og de store muligheders land. Der var to årsager til, at folk emigrerede til USA: Nogle fordi de tilhørte undertrykte religiøse sekter, hvilket har gjort, at religiøsitet og religionsfrihed har haft stor betydning i USA. Størstedelen var dog økonomiske emigranter, der håbede at få bedre økonomiske vilkår, hvilket også lykkedes for mange. I den forbindelse opstod den amerikanske drøm om, at enhver kun-

ne blive rig, uanset om han startede som avisbud i et fattigkvarter af immigranter, hvis blot han arbejdede hårdt og havde talent. Et ekstra plus var, at der var rigeligt med jord, og at jorden var meget billig. Der var således mange muligheder og ressourcer for den, der var heldig og dygtig nok til at finde dem, og der var heller ingen begrænsende restriktioner.

De første 50 år før 1. verdenskrig blev den ekstreme kapitalismes tid i USA. I denne periode blev mange store formuer skabt, og en hel del blev igen tabt. USA's politiske liv prøvede at leve op til idealet om et demokratisk samfund, men der opstod snart "partimaskiner", især i en række storbyer, der blev meget korrupte. Det vigtigste var dog, at der opstod en utrolig stor produktiv økonomi og en betydelig kulturel opblomstring bl.a. fordi en del af de nye milliardærer endte som mæcener, der grundlagde mange af de museer og universiteter, der i dag er blandt verdens bedste.

Fori USA kun deltog i den sidste del af 1. verdenskrig, var det amerikanske erhvervsliv intakt og arbejdede med fuld effektivitet, da krigen var forbi. Wilson sad som den amerikanske præsident med ved forhandlingsbordet efter krigen. Allerede i januar 1918 havde han præsenteret verden for en idealistisk drøm om at fjerne krigstruslen i verden gennem en plan på 14 punkter. Gennem forhandlinger skulle Folkeforbundet forhindre fremtidige konflikter/krige mellem deltagerlandene. Folkeforbundet var FN's forgænger.

Wilson havde dog store problemer med sine idealistiske planer hos både europæere som amerikanere. Under Versailles-forhandlingerne ville hverken England eller Frankrig acceptere Wilsons lidt for "blødsødne" forhold til Tyskland. Folkeforbundet blev godt nok oprettet med en del europæiske lande som deltagere, men i USA fik Wilson ikke kongressen med på idéen, og USA besluttede at stå udenfor. I løbet af 1920'erne og 1930'erne overfaldt Japan, Italien og Tyskland en række andre lande og erobrede områder og kolonier. I ingen af disse tilfælde greb Folkeforbundet ind. (se Camilla Skovbjerg Paldam m. fl. *Mellemkrigstiden*, systime 2006)

USA – den nye metropol

Storbyen – den moderne metropol blev i 1920'erne et billede på udvikling og fart, og New York med Manhattan i centrum blev symbol på den nye metropol. Skyskraberne havde givet storbyen et helt andet udseende, teknikken havde sat sine spor i bybilledet med voldsom trafik i form af biler, busser, sporvogne og cykler, og underholdningsindustrien blomstrede som aldrig før. Man kaldte det også for de brølende tyvere.

Underholdningsindustrien voksede i mellemkrigstiden i USA i takt med den forbedrede levestandard for middelklassen. (Camilla Skovbjerg m.fl. *Mellemkrigstiden*) Der kom en opblomstring inden for musik, dans og film, og dette blev begyndelsen på den amerikanske kultureksport til Europa. I 1920'erne spredte radioen og den nye pladeindustri alle slags populærmusik, også noget af mindre lødige kvalitet, men musikelskere opdagede, at der midt i strømmen af musik var noget nyt og spændende, nemlig jazzen. Jazzen går tilbage til 1800-tallet, men den stærke opblomstring i løbet af 1920'erne takket være radio og pladeindustri gav musikerne en stor udvidelse af deres marked. Louis Armstrong (1901-1971) blev en særdeles vigtig person i 1920'ernes jazz. Det var ret specielt, at de fleste jazzmusikere ved siden af deres studieindspilninger tjente til deres daglige brød ved at spille i de store orkestre i tidens populære dansehaller eller som akkompagnement til stumfilm i biografer. Det paradoksale var, at de sortes musik, jazzen, slog igennem i dette årti, som ellers var præget af en meget voldsom racisme over for sorte, jøder, katolikker og flere andre grupper, som ikke hørte til den protestantiske befolkningsgruppe.

Storbykulturen i Europa

Storbybilledet i Europa så lidt anderledes ud end i USA. Dels havde 1. verdenskrig sat længerevarende spor, og dels havde Europas gamle nationer hver deres kulturelle særpræg. Alligevel kan man tale om fælles strømninger inden for arkitektur, billedkunst, litteratur og underholdning. Der var således et samarbejde mellem kunstnere fra forskellige lande. Europa tog med begejstring imod de nye toner fra USA. Paris blev et europæisk centrum for jazzen såvel som for næsten alle andre kunstarter. Malere samledes på Montmartre for at tage del i det rige kunstnerliv, og forfattere havde deres cirkler på Montparnasse. Tyskland og isæt Berlin udgjorde det andet kulturelle centrum i mellemkrigsårene inden for film, design, teater og kabaret samtidig med den voldsomme politiske og økonomiske uro under Weimarrepublikken. En stor del af tidens kunst kommenterede også de politiske forhold ofte på satirisk vis. Her kan man trække paralleller til Kjeld Abells og Poul Henningsens "Apollon" og "Dagmarrevyer" i 1940-1942, hvor de kritiserede den nazistiske besættelsesmagt og den danske samarbejdspolitik. Satiren og humoren var ideelle midler til at camouflere kritikken. (Carl Johan Bryld m.fl. *Dansk litteratur fra Runer til Graffiti*, systime, 2009) I Tyskland fandtes kabareter i rigt mål både i folkelige og i avantgardistiske udgaver. Trods Tysklands voldsomme

økonomiske problemer efter 1. verdenskrig kom der hurtigt gang i tysk film. Staten støttede opførelsen af moderne studier lidt uden for Berlin, og tyske filmfolk havde fine tekniske muligheder for at eksperimentere. Den tyske ekspressionisme, som var den mest berømte kunstretning i denne periode, prægede også filmen.

Den store Gatsby i tyskundervisningen

Som nævnt i det indledende overblik så kan man vælge et tema om storbyen og de glade 1920'ere med afsæt i bl.a. Erich Kästners roman *Fabian - Die Geschichte eines Moralisten*, som udkom i 1931. Romanen skildrer det dekadente storbyliv i Berlin i slutningen af 1920'erne inden Hitlers magtovertagelse. Romanen blev brændt sammen med andre samfundskritiske værker ved bogafbrændingen i Berlin 1933.

Den store Gatsby skildrer hovedsagelig den amerikanske drøm og de glade 1920'ere, mens FABIAN har en mere tydelig samfundskritisk og i høj grad moralsk vinkel, idet læseren ser hovedpersonen konfronteres med det ifølge ham selv umoralske liv på bordeller, knejper og i kunstatelierer. Hovedpersonen forbliver en distanceret betragter, som med ironi skildrer 1920'ernes berlinske natteliv. Man kan dog også se Den store Gatsby som et kritisk tidsportræt, hvor fortælleren af historien Nick ser en mangel på moral i et miljø, hvor penge betyder mere end alt andet. Nick bliver efterhånden moralist, fordi han bliver vidne til, at Daisys mand Tom Buchanan bliver mere og mere brutal og beregnende.

Kort fortalt handler *Fabian* om litteraturhistorikeren og kritikeren Jakob Fabian, som er en tydelig pendent til Kästner selv. Hans mest uhensigtsmæssige egenskab er, at han ikke kan svømme (ovenpå), og går på samme måde som den skrantende civilisation til grunde i misforstået hensynsfuldhed.

Romanen, der har rødder i Voltaires *Candide*, hører med sine autobiografiske træk til "der Neuen Sachlichkeit", hvor en objektiv fortæller antyder handlingens skæve gang i slagkraftige, nøgterne kapiteloverskrifter, der minder om avisrubrikker (Wikipedia.de.org)) Kästner var selv journalist og mestrede som få den knappe og stramme form. Romanen udfolder et samfundsbillede af Berlin kort før Adolf Hitlers magtovertagelse. Jakob Fabian står i romanen over for en politisk polarisering mellem nationalsocialister og kommunister. Han bliver også vidne til hæmningsløs lidenskab og seksualitet i den berlinske underverden. Fabian udvikler sig i løbet af romanen til en realist, hvor han i romanens begyndelse fremtræder som en sårbar ironisk person, der venter på anstændighedens sejr. Han bliver dog igen og igen skuffet over menneskene, og tror til sidst, at han højst kan forbedre sig selv. I modsætning til hans studieven Labude, der er tilhænger af den teori, at man kan drive menneskeheden etisk fremad, så er Fabian ved hjælp af sin opnåede realisme resistent imod større skuffelser. I et kunstneratelier møder Fabian Cornelia Battenberg, som på grund af flere skuffelser med forhold til mænd ikke vil indlede et nyt forhold. Fabian viser empati for hende, og de begiver sig på vej hjem til hende, hvorefter det udvikler sig til et kærlighedsforhold. Fabian begynder herefter at udvikle ærgerrighed og synes at have opgivet sin pessimistiske og passive livsopfattelse. Den næste dag bliver han fyret fra sit firma, hvilket han få dage før ikke ville have fundet problematisk. Ovenikøbet får en af hans kolleger lønforhøjelse ved at stjæle Fabians idéer. Cornelia vil begynde en karriere som filmskuespillerinde, og uden at tale med Fabian om det, beslutter Cornelia sig for at indlede et forhold med en filmdirektør – kun for at gavne hendes karriere. Hun forsøger at overbevise Fabian om, at hun kun gør dette i begges interesse. Fabian kan til syvende og sidst ikke acceptere dette arrangement og slutter forholdet med Cornelia.

Endnu et chok for Fabian er venen Labudes selvmord, og skønt Cornelia denne eftermiddag vil besøge Fabian, forlader han Berlin og vender tilbage til sin hjemby Dresden. Her holder hans stolthed og først og fremmest moral ham fra at tage imod et arbejde ved en højreorienteret avis. Han drukner til sidst ved forsøget på at redde en dreng, som er faldet i floden. Drengen redder sig selv i land, hvorimod Fabian drukner, fordi han ikke har lært at svømme.

En handlingsparallel ses i Den store Gatsby hos fortælleren, der efter sin første begejstring over det rige og spændende liv hos Gatsby ved fjorden i East Egg i New York siden stifter bekendtskab med Askedalen, den del af byen, hvor affaldet fra de rige i East Egg bliver læsset af, og ender med at vende det overfladiske og til tider brutale liv ryggen og vender hjem til den amerikanske vestkyst igen.

Den store Gatsby i danskfaget

Hvis vi skal inddrage temaerne fra Den store Gatsby i danskfaget, så vil det også her være oplagt at tage udgangspunkt i et temaarbejde omkring storbyen og de glade 1920'ere. Ser vi på den danske kulturhistorie i perioden, så er det relevant at se på storbyen København, der i årene 1890-1921 voksede fra 360.000 til 701.000 indbyggere. Årsagen til den store tilstrømning fra land til by var industrialiseringen, et fænomen som man kunne se i hele landet. Fællesskabet på landet både i familien og om det nære samfund, hvor traditioner gik i arv fra

den ene generation til den næste, erstattedes nu af mindre enheder i storbyerne. Man levede nu typisk i en kernefamilie med far, mor og børn. Forholdet mellem mennesker i storbyen var socialt mindre forpligtende, men til gengæld voksede statens sociale rolle i løbet af det 20. århundrede gennem lovgivningen.

Fattige mennesker i storbyen fik nu nye muligheder. Man var ikke så fastlåst i sit miljø som tidligere, hvor en søn ofte gik i sin fars fodspor. Indvandringen fra landet til storbyen betød for mange en chance for gennem hårdt arbejde at skabe sig en ny og bedre tilværelse. Men det kunne være en hård kamp. Storbyen med dens pulserende liv kommer til at danne baggrund for den unge litteratur med Emil Bønnelykke, Tom Kristensen og Rudolf Broby-Johansen i spidsen.

Den eneste danske storby i denne periode var København. Selv om de europæiske strømninger inden for arkitektur og boligplanlægning nåede Danmark i 1920'erne, var det dog først i 1930'erne, at de for alvor slog igennem.

I Danmark blev Poul Henningsen (1894-1967) den store talsmand for den europæiske modernisme inden for arkitekturen i midten af 1920'erne. (*Mellemkrigstiden*, systime) I 1926 udgav han tidsskriftet *Kritisk Revy* (udkom fra 1926 til 1928) sammen med en række arkitekter. Han ville gøre danskerne bevidste om de nye tanker inden for arkitektur, byplanlægning og design. *Kritisk Revy* blev også talerør for forfattere som Otto Gelsted og Hans Kirk og en række andre kulturpersonligheder i 1920'erne og temaerne udvidedes til at dække mange forskellige kulturelle strømninger lige fra pornografi til religion og filosofi. Med dette tidsskrift blev PH fortaler for den såkaldte kulturradikalisme, som videreførte mange af de tanker, som Georg Brandes stod for i det moderne gennembrud fra 1870'erne. PH's idé var at gøre op med fortidens forløjede stil inden for byplanlægning, arkitektur og boligindretning og i stedet skabe moderne boliger for almindelige mennesker, også for arbejderklassen, med lys og plads og gjort fri af borgerskabets stil.

Kritisk Revy var båret af en socialistisk grundholdning, og en del af forfatterne til tidsskriftets artikler var medlemmer af Danmarks Kommunistiske Parti. PH meldte sig dog aldrig selv ind i kommunistpartiet på grund af kommunismens totalitære karakter, som han nærrede en stærk angst for.

Hvis man betragter USA's indflydelse på dansk kulturliv, så blev den modtaget med begejstring af specielt den unge aldersgruppe. Musik, dans, film og mode blev præget af tendenserne i USA, mens store dele af den kulturelle elite så med skepsis på amerikaniseringen. I *Kritisk Revy* forholdt PH sig også kritisk til USA's dominans på verdensplan, og en række danske forfattere bakkede op om denne kritik. Maleren Hans Scherfig (1905-79) besøgte USA i 1929-30 og skildrede i sine billeder såvel som tekster den rå kapitalisme. Hans møde med New York bekræftede ham i hans analyse af det kapitalistiske classesamfund, hvor han mødte en prangende velstand blandt en lille overklasse overfor en fattigdom og usselhed blandt underklassen. Her kan vi igen trække paralleller til det classesamfund, som mere eller mindre tydeligt bliver vist i *Den store Gatsby*.

Otto Gelsted, der også var en flittig skribent i *Kritisk Revy*, havde helt den samme politiske overbevisning som PH, hvilket ses tydeligt i hans digt *Reklameskibet* fra 1922. Den amerikanske livsstil kom til Europa bl.a. gennem reklameverdenen, som hurtigt tog de amerikanske salgsmetoder til sig.

I danskforløbet vil det være oplagt at inddrage katalogdigtet *Reklameskibet*, der helt tydeligt viser påvirkningen fra USA og er i sit budskab en kritik af den amerikanske drøm.

Str.1:

Skibet stævner ind
i den skumrende Havn
Megafonen brøler en Hilsen til Byen,
de elektriske Projektører
kaster deres femfugede Stråle
Lige til Vejrs som en Komethale
og tegner med Ildskrift på Skyerne:
KØB EN FORDBIL

I temaarbejdet med storbyen kan man også inddrage Emil Bønnelycke, der med Århundredet hyldede den nye tid og de mange tekniske muligheder i storbyen. Hans futuristiske periode ligger dog lidt før Reklameskibet. Emil Bønnelycke var i høj grad inspireret af Filippo Marinetti, der i 1909 formulerede Futurismens manifest. Emil Bønnelycke udformede i 1918 ASFALTENS SANGE, og i løbet af fem år (1917-22) udgav Bønnelycke 15 værker, der alle hyldede teknikkens og fremtidens muligheder. (Peter Kaspersen m.fl. Spurvesol 2. DLF).

Et eksempel på denne fremtidsdyrkelse kan fx ses i Århundrede linje 20:

Jeg elsker en Sporvognsskinne for dens blanke, blaa Jern. En Jernbaneskinne, et klaprende, præcist virkende Sporskifte.

Omkring periodens storbykildring kommer man heller ikke uden om Tom Kristensen. Både han og Emil Bønnelycke var op gennem 1920'erne de mest kendte danske ekspressionister. For Tom Kristensens vedkommende varede hans ekspressionistiske poesi nu ikke så længe, men andre tog over efter ham. Tom Kristensens *Fribytterdrømme* (1920) bestod af digte, som kom til at fungere som programdigte for ekspressionismen. Han var en forfatter, som hele tiden var i forandring og som søgte en mening med tilværelsen. Hans forfatterskab rummede mange genrer, således både digte, romaner, rejseskildringer, kritik og kulturjournalistik. I hans forfatterskab ses en dyb splittelse mellem det virkelige liv og kunstnerens rolle, en splittelse som måske var resultatet af den manglende mening og sammenhæng i tilværelsen, hvilket mange modernistiske forfattere og kunstnere følte i tiden efter 1. verdenskrig. Efter *Fribytterdrømme* skrev Tom Kristensen flere meget sansende indtryk af den moderne verden i et forsøg på at finde en mening med tilværelsen.

I storby-forløbet vil Tom Kristensens *Nat i Berlin* (1927) være meget velvalgt. Digtet beskriver, hvorledes forfatteren med alle sanser åbne beskriver det hektiske liv i den berlinske metropol. I 1930 skrev Tom Kristensen romanen *Hærværk* om journalisten Ole Jastrau og hans moralske og fysiske forfald. Gennem sit selvdestruktive drikkeri får han sat sit tilsyneladende velordnede liv med fast arbejde på Politiken og sit ægteskab over styr. Mange af de temaer, som kom til udtryk i hans digte ses også i *Hærværk*. Hele romanen kan ses som et indre oprør imod den moderne tid, hvor han ikke kan finde sammenhæng og mening. Romanen har en åben slutning, og vi må selv gætte på, om hovedpersonen er kommet til en mening med tilværelsen.

Som tidligere nævnt var en af de forfattere, som virkelig benyttede sig af anderledes og ret vilde stilistiske virkemidler, Rudolf Broby-Johansen, som tidligt sluttede sig til kommunistpartiet. For ham betød ekspressionismen, at han kunne få sine skarpe holdninger til samfundet ud i en iøjnefaldende og direkte form, hvilket forstærkede indholdet. Hans eneste digtsamling *Blod* (1922) vakte stor forargelse, og Broby-Johansen blev som tidligere nævnt stillet for Byretten for at have skrevet et "utugtigt skrift". Digtsamlingen kan bl.a. ses som en kritik af kvindernes stilling i 1920'erne, og man kan for eksempel relatere digtet *Foråret kommer til Cafeen* som en beskrivelse af nogle af de omkostninger, som livet i storbyen kræver:

TRETTEEN ÅRS BLOMSTERSÆLGERSKE KOMMER
ALLE HENDES LEGEMS LINJER ER ELLIPSER
RUMMETS TERNING BLIVER ROSEN RØDME
STILHED EVIGGRØNNER/ BLÅREGNER
BJERG/ TRÆ/ SØ.....

ALFONS ÆT SER HUDLØS
SPANSKGRØN ZINNOBER
FALDER BAGFRA OVER BUE-SKULDRE
SKRIG BRISTER

PURPURN BLODIG BLÅNER BILLARD-PLAN
UROLIGT GLØDENDE KEGLESNIT VIRVARER
QUEUE ZIG-ZAGER

OMVENDT PYRAMIDE STYRTER OVER OS
BLIKTRAGT-GRAMMOFON SKINGRER
TI/TI/TIER DI/DA
VALMO/VALMI/VALKAJMAKA

Af Karen Dam

8

Adaption og remediering til forskellige medier

Begrebet *adaption* stammer fra latin og dækker over, at noget bliver ændret til at passe ind i en ny ramme. Darwin brugte første gang ordet *adaption* om en biologisk organisme i 1859. Han beskrev det som: "variations in a living thing to suit changed conditions"

Altså en tilpasning til ændringer i givne vilkår. På samme måde kan man adaptere et computerspil til en film, som for eksempel Tomb Raider, eller man kan adaptere et helt filmunivers til et legetøjsunivers som for eksempel Star Wars, der i utalige forskellige inkarnationer er blevet fremstillet som action figurer, samleobjekter eller som en del af et brand som LEGO-figurer. Den mest udbredte form for medie *adaption* er nok *adaptionen* fra bog til film eller som her til teater. Masser af bøger er blevet lavet til film gennem årene, Harry Potter, Ringenes Herre og Twilight sagaen for at nævne et par af de helt store franchises.

For at forstå *adaptionen* af fortællinger og historier fra et medie til et andet, er det interessant at starte med det talte ord. Fortællingen, den orale overlevering, som blev videregivet fra en person til dem han eller hun kunne fortælle historien til gennem sin livstid, var i årtusinder den eneste måde at videregive historier på, hvis man ser bort fra hulemalerier som også i sin egen ret var en *adaption* af historier om jagten. Skriftsproget gjorde det muligt at gemme det talte ord, og man kunne dermed overlevere viden og historier. Det oralt overleverede ord blev dermed også adapteret til skriftsprog. Fra midten af 1400-tallet muliggjorde Gutenbergpressen en *adaption* af det nedskrevne ord til det trykte ord. Først og

fremmest muliggjorde man dermed masseproduktionen og distribution af det skrevne ord. Da det i slutningen af 1800-tallet blev muligt at vise flere billeder hurtigt efter hinanden, kunne det enkelte foto adapteres til det, der stadig beskrives som "Motion pictures", "Movies" eller film. Hvis man tænker over ordet *animere*, betyder det at gøre levende så en animationsfilm er en film, der er blevet gjort levende. Med talefilmen blev det muligt at indfange den orale overlevering og fastholde denne.

Før, efter og under denne udvikling står teateret som et medie, der ligesom den orale overlevering, har eksisteret i årtusinder og som stadig tilbyder et publikum en alternativ oplevelse. Når man adapterer en historie til en bog og denne bog adapteres til et teaterstykke eller en film er medierne forskellige, med vidt forskellige formsprog og virkemidler, men historien er ofte i hvert fald tilnærmelsesvis den samme.

Den store Gatsby er en af disse historier, som er blevet fortalt gennem mange forskellige medier, siden F. Scott Fitzgerald i 1925 færdigjorde sin nu udødelige klassiker. Allerede året efter udgivelsen kunne man se en version adapteret til scenen og denne version blev adapteret til det nye medie, film. Historien om Nick Carraway og hans møde med den mystiske millionær Jay Gatsby, har været adapteret utallige gange, til forskellige medier og fra ét medie til et andet, fra teater, ballet, radio, opera, bøger, film og computerspil.

På en måde kan vi se at Fitzgerald selv var fascineret af nye teknologier, han lader for eksempel

Gatsby bruge det, i 1925 nye og stadig for nogen, mystiske medie telefonen. Det var ikke alle, der bare havde en telefon i hjemmet, det var stadig noget særligt på dette tidspunkt.

De forskellige adaptioner er helt forskelligartede og tilpasningen til de specifikke medier, gør dem unikke. De forskellige filmudgaver er også udtryk for forskellige fortolkninger af både historie og karakterer. Når man ser på filmadaptionen fra 1974 med Robert Redford og sammenligner denne med Baz Luhrmanns filmadaption 2013 med Leonardo DiCaprio i titelrollen er det tydeligt, at teknikken har udviklet sig og at hver instruktør har sin egen vision, samtidig med at hver skuespiller vil låne karakteren sit ansigt og dermed yderligere gøre rollen til en ny inkarnation eller *adaption*, om man vil.

Af Sune Roholt Mortensen

Trailer 1926 film: <https://www.youtube.com/watch?v=XGx-78RRu5g>

Computerspil: <http://greatgatsbygame.com>

Oversigt over adaptioner: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Great_Gatsby#Adaptations

OPGAVER

- Med bogen som forlæg kan man analysere på forskellene mellem senere adaptioner af værket. Start evt. med at sammenligne romanens åbningssekvens, med åbningen af Baz Luhrmanns film fra 2013 og prologen fra Odense Teaters adaption af Den store Gatsby. Dette kan være med til at fremhæve forskelle og ligheder mellem de forskellige medier
- Når I har set forestillingen: Se nu åbningen eller prologen af filmen og sammenlign med åbningen af teatersstykket. Hvilke tydelige forskelle er der i mellem de to oplevelser?

9

Uddrag fra manuskriptet

AF F. SCOTT FITZGERALD
OVERSAT AF JØRGEN NIELSEN
BEARBEJDET AF NICOLEI FABER

SCENE 1

NICK

I mine yngre og mere følsomme år fik jeg et råd af min far. Et råd der lød: "Hver gang du har lyst til at kritisere nogen, så husk, at ikke alle er født med samme forudsætninger som dig selv". Det princip har jeg altid forsøgt at efterleve. Nogen vil måske endda mene, at jeg gennem årene ligefrem har pralet af min egen forståelse og empati for andre og deres til tider mærkværdige handlinger. Men efter alt det, der skete med Gatsby, har jeg erfaret, at der selv for mig findes en grænse for tolerancen. Det hele startede i foråret '22. Jeg var lige vendt hjem fra den store krig i Europa til den amerikanske vestkyst, hvor jeg er født og opvokset. Hjembyen, der tidligere havde virket som verdens centrum, føltes nu som universets udkant. Det virkelige liv foregik over på østkysten i New York. Hvor de spillede den nyeste jazz, gik i den nyeste mode, kørte i de nyeste biler. Hvor festerne bare var vildere og større. Det indførte alkoholforbud, havde sjovt nok gjort alkoholen billigere. Nu skulle den så bare købes hemmeligt eller drikkes bag lukkede døre... Det økonomiske opsving udsendte bølger af optimisme på Wall Street. Mængden af nyrige eksploderede. Havde man den rigtige forretningside, lå et liv i rigdom lige om hjørnet. Dette brølende liv måtte jeg blive en del af. Så jeg pakkede min kuffert og satte mig i toget til New York med drømme om velstand og den store kærlighed. Da jeg ramte byen, skinnede solen, og træerne stod i blomst. Jeg havde hørt om flere, der solgte obligationer og tænkte, at den branche godt kunne ernære én til. Hurtigt fandt jeg et sådant job på Manhattan,

ligeså hurtigt fandt jeg ud af, at lønnen ikke rakte til at bo på Manhattan. Ved et underligt tilfælde, havnede jeg så i et lejemål langt ude på Long Island. I den mindst ligeså underlige pendlerby

West Egg. Mit ydmyge hjem lå klemt ind mellem de nye riges kæmpe palæer langs fjorden. På min højre side lå Gatsbys hus. På dette tidspunkt kendte jeg ikke Gatsby. Han var bare min nabo, der boede i en kolossal kopi af et eller andet hotel i Normandiet – med tårne, egen badestrand og en stor swimmingpool i marmor. Euforien over at være landet midt i 20'ernes vingesus, blev hurtigt erstattet af den ensomhed, som tit rammer fremmede. Gennem noget familie fandt jeg så ud af, at min halvkusine Daisy boede på den anden side af fjorden i East Egg. Et område, hvor de gammelrige bor. Dem, der er født ind i rigdom. Her boede hun sammen med sin mand, Tom Buchanan, som jeg i øvrigt har gået i skole med. Jeg kontaktede dem, og de inviterede mig over en aften. Og uden, at jeg selv vidste det, var det den aften, hvor det hele begyndte. Hvor historien om Gatsby begynder.

SCENE 2

Hos Buchanans. Daisy og Jordan lægger henslængt i en stor sofa. Tom går rastløst omkring. Tjenere står klar til at servere.

DAISY

Vittigt. Nick, jeg er l-lammet af lykke.

NICK

Godt at se dig igen, Daisy. Tom, længe siden.

TOM

Nick!

DAISY

Nick, dette er miss Baker. Baker, dette er min fætter, Nick.

Miss Baker nikker næsten umærkeligt til hilsen.

NICK

Jeg skulle hilse fra en hel del mennesker hjemme østpå.

DAISY

Savner de mig?

NICK

De savner dig så meget, at alle byens biler har fået venstre baghjul malet sorte som sørgekranse.

DAISY

Vidunderligt! Tom, lad os tage tilbage, nu, med det samme!

TOM

Afbryder. Hvad går du og laver, Nick?

NICK

Jeg arbejder med obligationer.

TOM

Hos hvem?

NICK

Hendricks and Schmidts.

TOM

Uden tøven. Aldrig hørt om.

NICK

Skjult irriteret. Det kommer du til, hvis du bliver hængende på Long Island.

TOM

Jeg ville være en idiot, hvis jeg flyttede tilbage vest på.

JORDAN

Absolut!

Alle kigger overrasket på Jordan, der rejser sig med elegante bevægelser og gaber.

JORDAN

Jeg er helt stiv... Jeg kan ikke huske, hvor længe jeg har ligget på den sofa.

DAISY

Du skal ikke se på mig. Hele dagen har jeg prøvet at få dig med ind til byen.

TOM

Nick, noget at drikke?

En tjener deler drinks ud.

JORDAN

De bor i West Egg, ikke Nick?

NICK

Jo.

JORDAN

Jeg kender en masse, der bor i West Egg.

NICK

Jeg kender ikke en eneste –

JORDAN

De må da kende Gatsby -

DAISY

Afbryder instinktivt. Gatsby. Hvilken Gatsby?

JORDAN
Gatsby!

NICK
Jeg kender ham ikke, men han er faktisk min nabo -
Daisy rejser sig lidt for hurtigt.

DAISY
Om to uger er det den længste dag på året. Jeg ser altid frem til årets længste dag, men så glemmer jeg den.

JORDAN
Vi burde planlægge et eller andet.

DAISY
Udmærket. Hvad skal vi planlægge? Nick, hvad planlægger folk?

NICK
Folk... de -

DAISY
Klagende. Av, se! Jeg har slået min lillefinger.

NICK
Den er helt gul og blå. Hvad er der sket?

DAISY
Det var Tom, der gjorde det. Jeg ved godt, at det ikke var med vilje. Det er hvad, jeg får ud af at gifte mig med et udyr. Et klodset eksemplar af et -

TOM
Jeg hader ordet klodset. Selv for sjov.

DAISY
Klodset.

NICK
Daisy, du får mig til at føle mig så uciviliseret, kan vi ikke tale om vejret?

TOM
Civilisationen er ved at falde fra hinanden. Har du læst "The Rise of the Coloured Empires"?

NICK

Nej, den har jeg ikke læst.

TOM
Hvis vi ikke passer på, vil den hvide race blive – blive totalt oversvømmet.

DAISY
Tom er begyndt at læse bøger med laaaange ord i -

TOM
Det er op til os hvide, som den dominerende race, at passe på ellers får de andre racer kontrollen.

DAISY
Ironisk. Vi må slå dem ned. Ikke sandt, Nick?

JORDAN
Skulle vi ikke snakke om vejret -

TOM
Afbryder. Tanken i bogen er, at vi er nordiske. Altså alle os -

DAISY
Hørte du det, Nick? Du er fra norden -

TOM
Overdøver. Og vi, den nordiske race, har frembragt alle de ting, der hører til civilisationen. Videnskab og kunst og så videre -

En telefon ringer. Alt går i stå. Den ringer igen. Butler går ud.

DAISY
Hviskende. Nick, vil du høre hemmeligheden om butlerens næse?

NICK
Det er derfor, jeg er kommet her i aften.

DAISY
Han har ikke altid været butler. Engang var han sølvpudder for en anden familie, der havde service til to hundrede personer. Han pudsede det fra morgen til aften. Indtil bestikket en dag begyndte at angribe hans næse -

JORDAN
Det blev værre og værre. Bestikket bare angreb og

angreb -

Det er meget romantisk udenfor. Der er en nattergal ude på plænen.

DAISY

Til sidst måtte han opgive sin stilling.

TOM

En nattergal?

Butleren ind.

DAISY

Ja, den synger af fuld hals. Er det ikke romantisk?

DAISY

Hviskende. Og så blev han butler her.

TOM

Meget romantisk. Nick?

Butleren mumler noget til Tom, Tom sender et blik til Daisy og går ud. Stilhed.

NICK

Ja.

DAISY

Jeg er glad for at se dig igen, Nick. Du minder mig om en... om en rose. Undskyld mig.

TOM

Jeg vil gerne vise dig staldene senere.

Daisy går ud i en anden retning end Tom.

NICK

Meget gerne.

NICK

Denne - Gatsby, han er som sagt min nabo -

TOM

Hvis det er lyst nok efter middagen.

JORDAN

Schys! Stille. Jeg vil høre hvad, der sker.

NICK

Det er det sikkert -

NICK

Sker der noget?

Telefonen ringer igen. Intens stilhed. Tom vender om og går ud.

En dæmpet lidenskabelig mumlen kan høres fra Tom ude bagved.

DAISY

Jordan, kan Nick og jeg få et øjeblik?

JORDAN

Ved De det ikke?

JORDAN

Jeg går ud og lytter til nattergalens sang.

NICK

Nej...

Jordan ud.

JORDAN

Jeg troede, alle vidste det. Tom... Han har en dame i New York.

DAISY

Selv om vi er i familie, så kender vi ikke hinanden særlig godt... Du kom ikke til mit bryllup.

NICK

En dame?

NICK

Jeg var ikke vendt hjem fra krigen.

JORDAN

Ja.

DAISY

Åh, det er sandt. Nå... men jeg har haft det svært, og jeg er begyndt at se temmelig kynisk på alting. Lad mig fortælle dig, hvad jeg sagde, da min datter blev født. Så vil du forstå, hvordan jeg har det. Hun var mindre end en time gammel. Guderne må vide,

Tom og Daisy vender tilbage. Ingen siger noget.

DAISY

hvor Tom var. Jeg vågnede op af bedøvelsen med en følelse af at være fuldkommen forladt. Jeg spurgte sygeplejersken, om det var en dreng eller en pige. Hun fortalte, at det var en pige. Så græd jeg og sagde så til sygeplejersken: "Udmærket. Jeg er glad for, at det er en pige. Jeg håber, hun bliver et fjols. Det er det bedste en pige kan være i denne verden. Et smukt lille fjols". Alting er frygteligt. Det synes alle de mest udviklede mennesker. Og jeg - jeg ved det.

Pause.

DAISY
Ler. Haha. Du skal ikke lytte til noget af det, jeg siger. Du godeste, hvor er jeg sofistikeret!

Jordan ind.

JORDAN
Klokken er ti. Sengetid for en pæn pige.

DAISY
Jordan skal spille i turneringen i morgen.

NICK
De er golfspilleren, Jordan Baker! Jeg synes nok, jeg kunne kende Dem.

Tom ind.

JORDAN
Tom, godnat. Vækker I mig klokken otte?

DAISY
Hvis du står op.

JORDAN
Det gør jeg. Godnat, mr. Carraway. Vi ses en anden gang.

DAISY
Selvfølgelig ses I. Faktisk tror jeg, at jeg vil arrangere et ægteskab. Kaste jer i armene på hinanden. Helt tilfældigt låse jer inde i et klædeskab eller skubbe jer til søs i en båd –

JORDAN
På vej ud. Godnat! Jeg har ikke hørt et ord.

TOM
Hun er en sød pige. De burde ikke lade hende løbe frit omkring på den måde.

DAISY
Hvem... de...?

TOM
Hendes familie. De burde ikke lade hende løbe frit omkring.

DAISY
Hendes eneste familie er en tante på omkring tusind år. Desuden vil Nick tage sig af hende. Jeg tror Nicks vestkyst-mentalitet vil være en god indflydelse på hende.

Daisy og Tom ser på hinanden et øjeblik.

NICK
Er hun fra New York?

DAISY
Nej, hun er fra Louisville. Vi tilbragte vores hvide ungpigeår sammen. Vores smukke hvide –

TOM
Snakkede du fortroligt med Nick før?

DAISY
Det ved jeg ikke. Gjorde jeg det?

TOM
Hvad snakkede I om?

DAISY
Jeg tror, vi snakkede om den nordiske race. Den ligesom listede sig ind på os –

NICK
Nå, men jeg tror, jeg må hjemad.

DAISY
Vent! Jeg glemte at spørge dig om noget. Noget vigtigt. Vi har hørt, at du er forlovet med en pige over vestpå.

NICK
Forlovet!

TOM

Det stemmer. Vi har hørt, at du er forlovet.

NICK

Nej, det er jeg for fattig til.

DAISY

Vi har hørt det fra tre forskellige!

NICK

Sladder har lyst til ægteskab. Desværre, jeg ikke forlovet, det er en af grundene til, at jeg rejste østpå.

Daisy og Tom ud.

NICK

(til pub.) Jeg sagde farvel og bevægede mig hjem ad. Deres interesse i min eventuelle forlovelse rørte mig næsten, de blev mindre utilnærmeligt rige. Jeg viste egentlig godt, hvilket rygte de refererede til. Det drejede sig om en pige, jeg havde set et stykke tid, men nu var jeg i New York og ønskede at holde mulighederne åbne. Men mest af alt var jeg en smule frastødt af aftenens hændelser. Det var mindre overraskede, at Tom havde en dame i New York end, at han var begyndt at læse tykke bøger, der gjorde ham bekymret og nedtrykt. Her gik jeg og troede, at de forslidte raceideer hørte fortiden til. Det forekom mig, at Daisy burde tage deres barn og skynde sig ud af det hus. Men det havde hun af en eller anden grund ikke tænkt sig at gøre.

SCENE 18

NICK

Til pub. Og så fik Tom ellers travlt med at komme tilbage i Gatsbys bil, mens Myrtle stirrede på Jordan, som hun troede var Daisy. I høj fart forlod vi Askedalen, der forsvandt i horisonten bag os. Vi indhentede Daisy og Gatsby i Toms bil. Holdte ind på en rasteplads. Ingen vidste, hvor vi skulle tage hen, eller hvad vi skulle tage os til.

Akavet stilhed.

DAISY

Varmen er ulidelig.

Akavet stilhed.

DAISY

Vi lejer en hotelsuite og får os nogle kolde drinks.

Hotelsuite etableres. En isblok med en rose i midten stilles på et drinksbord.

JORDAN

Lækker suite.

DAISY

Lav noget is til vores mint julep, Tom.

Musik fra et bryllup kan høres fra lokalet ved siden af.

NICK

De holder fest inde ved siden af.

Tom går i gang med at hakke is af isblokken med en issyl.

DAISY

Vi skulle have lejet fem værelser i stedet. Så kunne vi hoppe i hvert vores karbad fyldt med is.

JORDAN

Ja, men så kunne vi jo ikke drikke mint juleps sammen.

TOM

Man skal bare glemme alt om varmen. Daisy, du gør det ti gange værre ved at brokke dig over den hele tiden.

GATSBY

Hvorfor lader De hende ikke være i fred, gamle dreng?

TOM

Det er et udtryk, De holder meget af.

GATSY

Hvilket?

TOM

Gamle dreng. Hvor har De det fra?

DAISY

Tom, få nu noget is i de mint juleps.

Musikken inde ved siden af ændrer sig.

JORDAN

En bryllupsmarch. Tænk at gifte sig i denne varme!

DAISY

Da jeg blev gift, var det så varmt, at én af gæsterne besvimedede.

TOM

Biloxi!

DAISY

Det er rigtig. Manden, hed Biloxi.

JORDAN

Efter han besvimedede, bar de ham ind i vores hus. Vi boede lige ved siden af kirken.

NICK

Jeg har engang kendt en Bill Biloxi fra Memphis.

JORDAN

(Laver sjov.) Det var hans fætter. Jeg fik hele familiehistorien.

Musikken inde ved siden af afløses af jazz.

JORDAN

Nu danser de.

DAISY

Havde vi været unge, havde vi også danset.

JORDAN

Danset i denne varme? Husk på Biloxi. Han besvime. Hvor kendte du ham fra, Tom?

TOM

Biloxi? Jeg kendte ham ikke.

JORDAN

Han fortalte mig, at han var formand for jeres klasse på Yale.

NICK

Biloxi var ikke vores formand...

TOM

Vi havde ikke nogen formand –

Gatsby trommer utålmodigt i gulvet.

TOM

Mr. Gatsby, De har studeret ved Oxford?

GATSBY

Nej, jeg har ikke studeret ved Oxford.

TOM

Det har De da...

GATSBY

Det kan man ikke sige, nej.

TOM

Men, De går jo rundt og siger til Gud og hver mand, at de har gået på Oxford.

Pause.

TOM

De har sagt det til Nick og til Jordan -

GATSBY

Ja – jeg har også gået der.

Tom kigger skeptisk på de andre.

TOM

Godt, nu hvor De så alligevel har gået der... så må De have gået der, mens Biloxi gik på New Haven, ikke?

GATSBY

Jeg har gået der.

TOM

Men hvornår? Jeg vil gerne vide hvornår?

GATSBY

I nitten-nitten.

TOM

Så må det jo have været præcis samtidig med Biloxi.

GATSBY

Jeg kender ikke Biloxi. Jeg gik der kun i fem måneder... Det er derfor, jeg ikke rigtig kan sige, at jeg har studeret ved Oxford. Det var et tilbud nogle udvalgte officerer fik efter krigen. Vi kunne tage til et hvilket som helst universitet i England eller Frankrig.

Alle kigger på Tom.

DAISY

Luk op for whiskyen, Tom.

JORDAN

Ja, lad os for noget is i de glas.

DAISY

Kom nu, Tom, luk flasken op, så skal jeg lave dig en mint julep. Så vil du ikke selv synes, du er så dum ...

TOM

Jeg vil gerne stille mr. Gatsby endnu et spørgsmål.

GATSBY

Værsgo.

TOM

Hvad er det egentlig for en ballade, De prøver at lave i mit hjem?

DAISY

Han laver ikke ballade. Du laver ballade. Nu må du beherske dig.

TOM

Ophidset. Beherske mig! Skal jeg beherske mig? Det må være det sidste nye, at man bare skal læne sig tilbage og lade et eller andet ukendt nul gøre kur til ens kone. Nu til dags er folk begyndt at se ned på familielivet. De vrænger af familieinstitutionen. Og snart kaster de sikkert alt over bord og indgår blandede ægteskaber mellem sorte og hvide.

JORDAN

Nej, nu stopper du! Hvad har det overhovedet med sagen at gøre. I øvrigt er vi alle sammen hvide her...!

TOM

Jeg ved godt, at jeg ikke er populær. At folk ikke værdsætter mine holdninger. Og jeg holder ikke store selskaber, bliver ikke omsværmet af de rige og berømte. For at få venner i dag, i den moderne verden, er man åbenbart nødt til at omdanne sit liv til et stort show og sit hus til en svinesti - et blinkende cirkustelt.

GATSBY

Jeg har noget, jeg gerne vil fortælle Dem, gamle dreng –

DAISY

Nej, lad være! Vi tager hjem.

NICK

God ide. Tom, kom, vi går.

TOM

Vent. Jeg vil gerne høre, hvad mr. Gatsby har at sige.

GATSBY

Deres kone elsker Dem ikke. Hun elsker mig.

TOM

De må være vanvittig!

GATSBY

Deres kone elsker Dem ikke, og hun har aldrig elsket Dem.

TOM

Hvad er det, De står og siger?

GATSBY

I sit hjerte har hun altid kun elsket mig. Hun giftede sig kun med Dem, fordi jeg var fattig, og De var rig. Det var en stor fejltagelse.

JORDAN

Jeg tror, det er bedst, at vi går nu.

NICK

Helt enig.

TOM

Nej, I bliver. Alle sammen.

Alle ser på Gatsby.

GATSBY

I kan blive, hvis I vil, jeg har intet at skjule.

TOM

I hørte, hvad han sagde. Sæt jer.

Daisy, Nick og Jordan sætter sig.

TOM

Daisy, hvad foregår der?

GATSBY

Jeg har fortalt Dem hvad, der foregår og hvad, der har foregået i fem år.

TOM

Har du set den her fyr i fem år?

DAISY

Nej! Nej!

GATSBY

Ikke set, nej.

DAISY

Nej.

GATSBY

For vi kunne ikke mødes, men vi elskede begge hin-

anden i de år, gamle dreng.

TOM

(Roligt.) Ikke andet. Er det det? (Eksploderer.) De må være vanvittig! Jeg kan ikke forholde mig til hvad, der skete for fem år siden. Jeg kendte ikke Daisy dengang. Det har ikke noget med mig at gøre. Jeg har sgu svært ved at se, hvordan De overhovedet kunne komme i nærheden af hende. Var De stik-i-rend dreng. Bragte De varer til familiens køkken-dør? Alt det andet er løgn. En forbandet løgn. Da Daisy giftede sig med mig, elskede hun mig og hun elsker mig nu.

GATSBY

Det passer ikke.

TOM

Jo, det gør. Problemet er bare, at hun nogle gange får de her fjollede ideer. Hun ved ikke rigtig, hvad det er, hun gør. Men det vigtige, det vigtigste er, at jeg elsker hende. Jeg elsker Daisy.

DAISY

Gør du? Gør du det?

TOM

Ja, det gør jeg, men en gang imellem tager jeg ud på en lille soldetur og gør mig selv til grin, men jeg vender altid tilbage, og i hjertet har jeg hele tiden elsket dig.

DAISY

Oprørt. En lille soldetur?! Sagde du virkelige det?

NICK

Rolig, Daisy, rolig nu.

DAISY

Nick?

NICK

Ja.

DAISY

Ved du, hvorfor vi forlod Chicago?

NICK

Nej, det ved jeg ikke.

DAISY

De fortalte dig ikke historien om Toms lille Chicago-soldetur.

NICK

Nej.

GATSBY

Daisy, fortæl bare Tom sandheden. Du elsker ham ikke. Du har aldrig elsket ham. Så er alt det andet slettet for altid.

DAISY

Hvordan kunne jeg overhovedet elske ham?

GATSBY

Du har aldrig elsket ham!

Daisy forstår, at der ikke er nogen vej tilbage.

DAISY

(Med ulyst.) Jeg har aldrig elsket ham.

TOM

Elskede du mig ikke den dag, jeg bar dig ned fra Punch Bowl for, at du ikke skulle få våde sko?

DAISY

Nej!

TOM

Heller ikke på vores bryllupsrejse, da jeg lå med hovedet i dit skød.

DAISY

Nej!

TOM

Jordan, du var der, du så det. Du så, hvor forelsket hun var.

DAISY

Hold nu op. Stop. Stop det. (Ser på Gatsby.) Sådan, Jay. Er det det, du vil have. Er det sådan, du vil have det?

Pause. Daisy trækker sig rystet væk. Hun ved ikke hvad, hun skal gøre af sig selv.

DAISY

Åh, du ønsker dig for meget, Jay! Jeg elsker dig nu, er det ikke nok? Jeg kan ikke lave om på fortiden. Jeg elskede ham engang – men jeg elskede også dig.

GATSBY

Du elskede også mig?

DAISY

Ja! Åh, Ja, jeg elskede også dig.

Ordene stikker rent fysisk i Gatsby.

TOM

Selv det er jo løgn. Hun vidste ikke engang, at De levede. Der er og var følelser mellem Daisy og mig, som De aldrig vil forstå.

GATSBY

Jeg vil gerne tale med Daisy alene.

DAISY

Jay, jeg kan ikke sige, at jeg aldrig har elsket Tom. Det kan jeg ikke.

TOM

Selvfølgelig ikke.

DAISY

Åh, hold din kæft. Som om det betød noget for dig.

TOM

Selvfølgelig betyder det noget.

DAISY

Gør det det?

TOM

Ja. Fra nu af vil jeg tage mig bedre af dig.

GATSBY

Jeg forstår ikke - De forstår ikke... De kommer ikke til at tage Dem af hende.

TOM

Gør jeg ikke?

GATSBY

Nej, aldrig mere. Daisy forlader Dem. For altid. Vi tager til Louisville og gifter os.

TOM

Sludder. Daisy forlader mig ikke.

DAISY

Jo, jeg gør så.

TOM

Sgu da ikke for en gemen kriminel svindler.

DAISY

Had mener du?

TOM

Du forlader mig sgu da ikke for en svindler, der må stjæle den ring, han skal sætte på din finger.

DAISY

Jeg kan ikke klare mere... Jeg vil ikke finde mig i det! Åh, lad os dog komme væk herfra.

TOM

Hvem er De i det hele taget? Hva? De hører til det slæng, der omgås ham Meyer Wolfsheim –

GATSBY

Og hvad så?

Alle kigger på Gatsby.

TOM

Og hvad så? Jeg i gang med en lille undersøgelse af Dem og Deres forhold. Indtil videre har jeg blandt andet fundet ud af, at han og denne Wolfsheim købte en masse drugstores og solgte ulovlig spiritus over disken.

GATSBY

De virker selv temmelig glad for spiritus.

TOM

Jeg antog ham for at være spritsmugler, og jeg havde ret.

GATSBY

Deres gode ven Walter Chase var ikke for stolt til at være med.

TOM

Jeg har talt med Walter. I fængslet, hvor han nu sidder, fordi han dækker over Dem.

GATSBY

Han var mægtig glad for pengene, gamle dreng.

TOM

De skulle bare vide, hvad Walter har at sige om Dem.

GATSBY

Han var helt blank, da han kom til os.

TOM

Hvis Walter ville tale med politiet, kunne han få Dem ind at sidde, men... Walter tør ikke sige noget. Wolfshheim skræmte ham.

GATSBY

Walter fik meget igen, mange penge, for det samarbejde.

TOM

Ja, men drugstore-historien og Walter er kun småpenge. Nu har De gang i noget andet...

DAISY

Jay, hvad er alt det her?

TOM

Noget som Walter var bange for at fortælle selv mig om.

DAISY

Jay! Hvad er alt det her? Hvad er det Walter er bange for at fortælle om?

GATSBY

Du skal ikke høre på hvad, han siger. Han prøver at fremstille mig som en simpel svindler, et eller andet stort nul. Walter har ikke noget på mig. Politiet har ikke noget på mig. De kan ikke røre mig, eller det jeg har bygget op. Ingen af dem. Alt er sikkert. Du skal ikke bekymre dig.

TOM

Der går også rygter om, at De har slået nogen ihjel, dem kunne jeg dog ikke få bekræftet -

GATSBY

Er man født rig, som De er, er der ingen, der stiller spørgsmålstejn ved, hvor pengene kommer fra. Hvordan ens forældre kom til deres rigdom. Fx hvor mange slaver, der måtte lade livet. Men har man selv bygget det hele op fra bunden, som jeg har, så sættes

fantasien i gang i et forsøg på at finde forklaringer. Misundelse, det er, hvad det er. Alt hvad jeg har bygget op er til os, Daisy. Ingen kommer til at kunne tage det fra os. Det er vores. Og jeg har ikke slået nogen ihjel! Skulle jeg have slået nogen ihjel, Daisy? Det tror du ikke på... vel? At jeg har slået nogen ihjel... Det har jeg ikke. Hører du mig, Daisy?

DAISY

Jeg vil gerne hjem nu.

GATSBY

Tror du ikke på mig?

DAISY

Tom?

TOM

Ja.

DAISY

Jeg sagde, jeg vil gerne hjem. Jeg vil gerne hjem nu.

Pause.

TOM

I to kan bare køre hjem i mr. Gatsbys bil.

Daisy kigger på Tom.

TOM

Gør det bare. Han er godt klar over, at hans lille flirt er slut.

Gatsby og Daisy ud.

TOM

Mere whisky? Jordan? ... Nick...? Nick?

NICK

Hvad?

TOM

Mere whisky?

NICK

Jeg kom lige i tanke om, at det er min fødselsdag i dag. Tredivå år.

O

OPGAVER

- Prøv at læse manuskriptuddragene både før og efter du ser forestillingen.

Var scenerne meget anderledes, end du havde forestillet dig?

Hvilke ting var anderledes? Hvilke lignede?

- Prøv at læse teksten op, evt. sammen med dine klassekammerater, sådan at I læser hver jeres rolle.
- Prøv at spille scenerne. Tænk over hvad din karakter vil fortælle med hver enkelt replik og forsøg dig med din egen fortolkning af hvordan den skal fremføres.

10

Forestillingsanalyse

Indtryk

Hvad var din første reaktion på forestillingen?

(For eksempel: Hvad havde du forventet? Hvordan reagerede du? Hvordan reagerede publikum? Var der noget, der overraskede dig? Hvad husker du bedst?)

Historien

Fortæl kort om handlingen. Hvad er de vigtigste elementer i historien?

Scenografi (scene, kostumer og rekvisitter)

Hvordan så scenen og kostumerne ud?

Læg for eksempel mærke til: Hvor foregår stykket? Hvordan er forholdet mellem tilskuer og sceneområde? Hvordan hjælper stykket med at markere historiens lokaliteter? Hvilke valg er der taget med hensyn til farvevalg, former og opbygning af scenen? Beskriv stilen i kostumerne. Vælg eventuelt et enkelt kostume ud og beskriv det nærmere.

Spillestil (hvordan spiller skuespillerne?)

For eksempel: Beskriv spillestilen (for eksempel naturalistisk, cirkusagtig, mimisk, teatralisk)

Hvordan understregede skuespillerne deres rolles karakter? Hvordan blev figurerens indbyrdes forhold skildret? Hvordan var kropssprog, stemmebrug, gestik, mimik? Lagde du mærke til skuespillere, der brugte en særlig teknik? Var der en skuespiller, der gjorde særligt stort indtryk på dig?

Musik, lys og andre effekter

Læg for eksempel mærke til: Hvordan er musik, lyd og lys i forestillingen? Hvordan bidrager de hver især til at fortælle historien/skabe stemning/uhygge? Hvilke særlige lys- og lydeffekter blev brugt? Lagde du mærke til nogle specialeffekter? Hvordan virkede de?

Styring og tempo

Hvordan blev fortællingen styret? (For eksempel: Hvilke dele af forestillingen greb mest/mindst din opmærksomhed? Hvorfor? Hvordan var forestillingens tempo? Hvordan fungerede teknikken? Hvordan var de forskellige sceneskift og entrées?)

Fortolkning

Hvilken mening/budskab får du ud af stykket?

(For eksempel: Blev dit førstehåndsindtryk forandret? Hvad fik stykket dig til at tænke mest over efterfølgende? Forestillingen er en teaterversion af en allerede kendt film og bog, tilfører teaterversionen noget nyt? Sammenlign evt. forskellige mediers fortolkning af historien. Hvis du havde været instruktør, ville du så have gjort noget anderledes?)

11

Skriv din egen anmeldelse

At skrive en anmeldelse af en forestilling kan være en god måde at øve sig i at være opmærksom og reflekterende i sin måde at opleve teaterforestillingen på. Arbejd med genren og brug forløbet til både at opleve opmærksomt, fordøje oplevelsen og øve sig i at præsentere sin oplevelse skriftligt.

Mens du ser forestillingen, så gør dig nogle tanker om, at du skal anmelde forestillingen efterfølgende. Observer, så du kan fortælle bagefter.
 “En anmeldelse er en personlig, faglig, vurderende refleksion over et værk”.

Anmeldelsens fire uundværlige elementer er grundlæggende ens for alle slags anmeldelser.
 Beskrivelse / Fortolkning / Perspektivering / Vurdering

Beskrivelse: Fortæl om forestillingen, så dem du skriver til, kan forestille sig den uden at være der. Hvad er det for en forestilling? Hvem har lavet den? Hvem er med? Hvad foregår der? Hvad handler det om? Prøv at være medsansende, visuel og auditiv: Hvordan lyder det, hvilke farver har det? Hvilke stemninger mærker man som publikum? Hvad handler den om?

Fortolkning: Hvordan fortolker du det? Hvad synes du det handler om? Hvad får forestillingen dig til at tænke på; paralleller og associationer?

Perspektivering: Hvilke paralleller synes du, man kan drage til omverdenen, samfundet eller anden kunstarter? Eller til dit eget liv?

Vurdering: Hvordan synes du forestillingen lykkes? Ud fra hvilke parametre vurderer du, som du gør. Vær fair, ordentlig og konstruktiv.

Afsnittet bygger på bogen ”Begejstring og brutalitet - en guide til anmelderens rolle” (2012) af anmelder mm. Anne Middelboe Christensen. I bogen kan du læse meget mere om anmeldelsens grundprincipper og indhold. Om anmelderens tjeklister, anmeldelsens temperamenter, anmeldertyper, tilpasning til læseren med mere. Bogen er udgivet på Informations Forlag i 2012.

OPGAVER

Skriv din egen anmeldelse af Den store Gatsby

- Beskriv forestillingen og overvej, hvor meget du vil inddrage dig selv i beskrivelsen af oplevelsen.
- Fortolk forestillingen: Hvilke greb er der taget og hvorfor?
- Perspektivér forestillingen i forhold til det samfund, vi lever i og andet teater, du har set.
- Vurdér forestillingen: Hvordan fungerer den? Hvad fungerer bedst? Osv.
- Find anmeldelser fra forskellige aviser og se på, hvordan de er opbygget.
- Find ud af, hvordan din egen anmeldelse skal være.

12

Skoler og gymnasier i Odense Teater

UNDERVISNINGSMATERIALER

Vi producerer undervisningsmateriale til fem af sæsonens forestillinger. Find materialerne på odenseteater.dk/skoler under undervisningsmaterialer. Du kan finde materialer til:

Den store Gatsby
Den mystiske sag om hunden i natten
Snefald
Skønheden og Udyret
Helligtrekongersaften

REFUSION

BILLETREFUSION

Alle grundskoler, også privat- og friskoler, i Odense kan søge om at få refunderet 50% af deres billetudgifter. Du søger, når du reserverer dine billetter.

TRANSPORTREFUSION

Alle skoler eller uddannelsesinstitutioner kan søge om at få dækket 50% af skolens transportudgifter udover en egenbetaling på 15 kr. pr. elev. Midlerne søges hos Odense Teater. Læs nærmere på odenseteater.dk under menupunktet skoler > Refusion.

ARRANGEMENTER I FORBINDELSE MED TEATERBESØGET

MØD EN SKUESPILLER

Hvordan arbejder en skuespiller?
Hvordan har arbejdet med den aktuelle forestilling været?

Mød en af de medvirkende skuespillere før eller efter forestillingen. Hør om arbejdet med forestillingen og om at være skuespiller. Mødet er tænkt som en dialog, så det er vigtigt at du og dine elever har forberedt spørgsmål. Det er en fordel at have læst om stykket og eventuelt arbejdet med undervisningsmaterialet. Skuespillermøderne er gratis.

For booking af skuespillermøder kontakt
Line Hede Simonsen på line@odenseteater.dk

RUNDVISNINGER

Hvordan bliver et teaterstykke til? Hvem arbejder på et teater? Hvor prøver skuespillerne? Og hvem syr kostumerne? Kom med bag tæppet på Odense Teater på en rundvisning. Rundvisninger er gratis, hvis I skal i teatret, ellers koster de 300 kr.

For booking af rundvisning kontakt
Peter Whitmarsh på rundvisning@odenseteater.dk